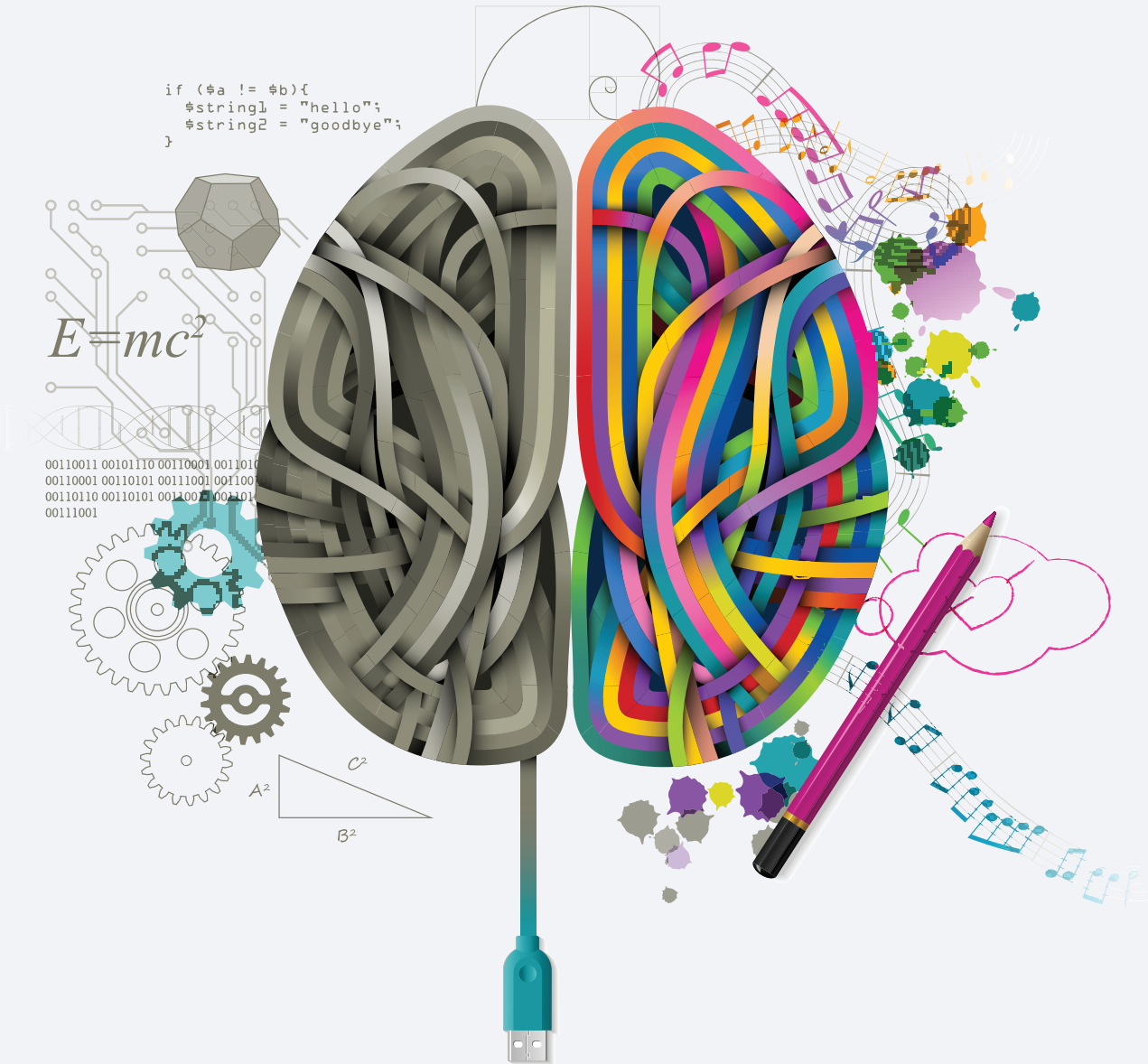

Bilim ve Sanat Merkezlerinde Eğitim Mevcut Durum ve Politika Önerileri

A. FARUK LEVENT

Bilim ve Sanat Merkezlerinde Eğitim Mevcut Durum ve Politika Önerileri

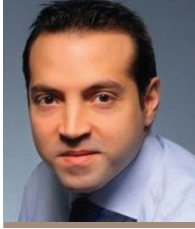
Ö Z E T

Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerin eğitimleriyle ilgili pek çok deneme yapılmış olup tam olarak yeterli bir sonuç alınamadığı için hâlen yapılmaya devam edilmektedir. Bu bağlamda üstün yetenekli öğrencilere yönelik yeni program ve kurumlar tasarlanmanın yanında mevcut ortamların daha etkili hale getirilebilmesi için politika önerilerine ihtiyaç vardır. Günümüzde Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi üç alanda gerçekleşmektedir. Bu alanlar şunlardır: Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM), Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Uygulama Merkezi (ARGEM) ve Destek Eğitim Odası.

Üstün yetenekli öğrenciler için ülkemizde uygulanmakta olan en kapsamlı eğitim modeli BİLSEM’dir. Bu çalışmada, BİLSEM’lerde yapılan üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik mevcut durum ortaya konularak, bu merkezlerde verilen hizmetin kalitesinin artırılmasına yönelik politika önerileri sunulmaktadır.

Atıf: Levent, F. A. (2020). *Bilim ve Sanat Merkezlerinde Eğitim: Mevcut Durum ve Politika Önerileri* (Politika Notu: 2020/16). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. doi: 10.26414/pn016

YAZAR HAKKINDA

A. Faruk Levent, Lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde 2000 yılında tamamladı. 2005 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi’nde Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında “*Sınıf Öğretmenlerinin Velilerle Yaşadıkları Bireylerarası Çatışmaları Yönetme Stilleri*” başlıklı teziyle yüksek lisans programını bitirdi. 2011 yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında doktorasını “*Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Görüş ve Politikaların İncelenmesi*” başlıklı teziyle tamamladı. Levent’in üstün yeteneklilerle ilgili “*Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak*” ve “*Üstün Yetenekli Çocukların Hakları*” olmak üzere iki kitabı bulunmaktadır. Hâlen Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü’nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

İLKE Vakfı Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu alanlarda bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir çatı kuruluş olarak 2010 yılında kurulmuştur. Eğitim, iktisat, sivil toplum, hukuk ve yönetim alanlarında şimdiye kadar gerçekleştirdiği çalışmalarla hem kamuda hem de sivil alanda önemli katkılar sağlamıştır. *Bilim ve Sanat Merkezlerinde Eğitim: Mevcut Durum ve Politika Önerileri* isimli bu rapor, ulusal ve uluslararası literatürü analiz ederek; bütünlüklü, odaklı, uygulanabilir öneriler içeren bir kapsama ulaşmıştır.

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: bilgi@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı’nın yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı’nı bağlamaz.

Giriş

Geçmişten günümüze birçok araştırmacı, üstün zekâ ve üstün yeteneği ölçmeye, anlamaya ve açıklamaya çalışmıştır (Subotnik, Olszewski-Kubilius ve Worrell, 2011). Bilimsel bir kavram olarak ele alındığı 19. yüzyıldan bu yana üstün yeteneklilik, zekâ kavramı ve zekâyı ölçtüğü kabul edilen zekâ testleriyle açıklanmıştır (Ersoy ve Avcı, 2000). Zekâ testleri aracılığıyla tanımlama yapan kaynaklarda üstün yetenekli bireyler, yapılan değerlendirme sonucunda zekâ bölümü sürekli olarak 130 ve daha yukarı puan alan bireylerdir (Sak, 2010).

Zekâ testlerinden bağımsız yapılan tanımlarda üstün yeteneklilik; *“genel kabiliyetler, kişisel düşünce ve motivasyonun bir bileşkesi”* olarak açıklanmıştır (Feldhusen, 2005). Renzulli’ye (1986) göre üstün yeteneklilik, ortalama üstü genel veya özel yeteneğin, yaratıcılığın ve motivasyonunun etkileşimidir. Morelock (1992) ise üstün yetenekliliği, *“normal olarak kabul ettiğimiz standartlardan hem niteliksel hem de niceliksel açıdan farklı içsel deneyimler ortaya koyan ve ileri zihinsel becerileri kapsayan eş zamanlı olmayan gelişim”* olarak tanımlamıştır.

İnsanların sayısal değerlerle karşılaştırılmasının doğru olmadığını savunan Roeper’a (1995) göre üstün yeteneklilik bir ürün değil, devam eden bir süreçtir. Bu süreçte üstün yetenekli kişi hayatın karmaşıklıklarını ve içindeki mükemmel bağlantıları anlama kapasitesine sahiptir. Bu görüşe paralel olarak Gagné (2004), üstün yetenekliliği (giftedness) doğuştan gelen ve eğitimle kazanılmayan bir durum olarak açıklamıştır.

Literatürde, “üstün zekâ” ve “üstün yetenekli” kavramları ayrı olarak düşünülmemekte ve üstün zekânın üstün yetenek içinde tanımlanabileceği belirtilmektedir (Ersoy ve Avcı, 2000). Ülkemizde 1991 yılında toplanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Konseyi’nin hazırladığı Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyonu Raporu’nda, “üstün zekâ” ve “üstün özel yetenek” kavramları “üstün yetenek” başlığı altında toplanmış ve üstün yetenekliler *“genel ve/veya özel yetenekleri açısından yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişiler”* olarak tanımlanmıştır (MEB, 1991). 15 Ocak 2013 tarihinde Bilim Teknoloji Yüksek Kurulunca (BTYK) yayınlanan Strateji ve Uygulama Planı’nda ise “üstün yetenek” kavramına karşılık gelmek üzere daha az kategorize edici olarak “özel yetenek” kavramı tercih edilmiştir (MEB, 2013). Ancak bu alana ilişkin literatürde ağırlıklı olarak “üstün yetenek” kavramı kullanıldığı için bu raporda da, “üstün zekâ” ve “üstün yetenek” kavramlarına ilişkin olarak “üstün yetenek” kavramı kullanılmıştır.

Üstün yetenekli öğrencilerin potansiyellerini sınırlayıcı bir etkiye sahip olması nedeniyle normal eğitim ortamları yeterli olmamaktadır. Bu yüzden üstün yetenekli öğrenciler, kendi potansiyellerini geliştiren farklı eğitsel programlarla desteklenmeye ihtiyaç duyarlar (Subotnik, Worrell ve Olszewski-Kubilius, 2016). Üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda otorite olarak kabul edilen Van Tassel-Baska (1992), Maker ve Nielson (1996), Feldhusen (2005), Renzulli (1999), Tomlinson (1999), Winebrenner (2000), Clark (2002), Davis ve Rimm (2004) üstün yetenekli öğrenci-

lerin özel ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği konusunda ortak görüşe sahiptir.

Üstün yetenekli öğrencilerin iki önemli eğitimsel ihtiyacı vardır: Bu ihtiyaçların birincisi, “zorlayıcı ve motive edici etkinlikler”; ikincisi ise “doğuştan sahip oldukları olağanüstü potansiyellerinin geliştirilmesidir” (Kirk, Gallagher ve Anastasiow, 1997). Üstün yetenekli çocukların eğitimine başta Amerika, İngiltere, İsrail, Güney Kore ve Almanya olmak üzere birçok gelişmiş ülke büyük önem vermektedir (Levent ve Akça Erol, 2019).

Günümüzde Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi üç alanda gerçekleştirilmektedir. Bu alanlar şunlardır:

Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM); okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmaları ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla yerleşim biriminin özellikleri, ulaşım imkânları ve bölgesel olarak nüfusunun 100.000’den az olmaması şartı ile hizmet al-

ması öngörülen öğrenci sayısı gibi hususlar da dikkate alınarak valiliklerin teklifi üzerine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılan bağımsız özel eğitim kurumlarıdır (MEB, 2016).

BİLSEM’lerin kuruluş ve işleyişine ilişkin esas ve usuller Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi” ile belirlenmiştir. Bu merkezlerdeki eğitim-öğretim etkinlikleri, yönergede belirtilen ilkelere uygun olarak düzenlenir ve yürütülür. Bu yönergede BİLSEM’lerin genel amacı şu şekilde ifade edilmektedir: “Öğrencilerin üstün yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini edinmelerine imkân sağlayan şartların, ortam ve fırsatların oluşturularak disiplinler arası çalışmalarındaki kazanımlarla sorunları çözmeye ya da ihtiyacı karşılamaya yönelik çeşitli projeler gerçekleştirmelerini sağlamaktır” (MEB, 2007). Bu genel amaç dışında BİLSEM’de sunulan eğitim hizmetleri ile öğrencilerin yaratıcı düşünce, keşif, sosyal ilişkilerde başarı, inovasyon, liderlik, iletişim ve sanatsal beceriler kazanmaları amaçlanır (MEB, 2019a).

BİLSEM’de yöntem olarak öğretmenlerin öğrencilere bilgi aktarmasından çok belirlenen projeler doğrultusunda çalışmaları ve öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini kazanmaları temel alınmaktadır. BİLSEM’deki eğitim ve öğretim etkinlikleri, özel yetenekli öğrencilerin performansları ve eğitim ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan BEP’e (Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı) göre yürütülür. BEP hazırlanırken özel yetenekli öğrencilerin eğitim ve öğretimindeki tüm gelişim alanları bütünlük içerisinde ele alınır. BİLSEM’de uygulanan öğretim programları, öğrencilerin devam ettikleri örgün eğitim kurumlarının programları ile bütünlük oluşturacak şekilde hazırlanır ve öğrenci merkezli olarak yürütülür (MEB, 2019a).

Mevcut Durum

Ülkemizde bilim ve sanat merkezlerinin kurulması ile ilgili çalışmalara 1992 yılında başlanmıştır. Bu çalışmaların sonucunda ilk bilim ve sanat merkezi Ankara'da Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi açılmıştır (MEB, 2013). 2010 yılında 53 ilde açılan merkez sayısı 58'dir. Bilim ve sanat merkezleri, öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerinden sonra, yetiştirme kursu, özel ders, dersane ve sosyal aktivitelerinden geriye zaman kalması halinde gittikleri merkezler olarak açıklanabilir (MEB, 2011, s. 98). 2018-2019 yılı Milli Eğitim İstatistikleri'ne göre, Türkiye genelindeki BİLSEM sayısı 160'dır (MEB, 2019b). 2019-2020 eğitim-öğretim yılı itibarıyla ise toplamda 172 BİLSEM bulunmaktadır. BİLSEM'lerin illere göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

2019-2020 yılı Milli Eğitim İstatistikleri'ne göre Türkiye genelinde BİLSEM'lerdeki toplam öğrenci sayıları ve öğrencilerin alanlarına göre dağılımı Şekil 2'de gösterilmiştir.

BİLSEM'lere öğrenci seçimindeki süreç aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir (MEB, 2019a; MEB, t.y):

- Bakanlıkça belirlenen tanılama yaşı veya sınıf seviyesi esas alınarak ve genel zihinsel yetenek, görsel sanatlar ile müzik alanlarında özel yetenekli olduğu düşünülen öğrencilerin BİLSEM'lere aday gösterilmesi ile ilgili iş ve işlemler, Bakanlıkça yayımlanan tanılama takvimi doğrultusunda yürütülür.
- 2014-2015 eğitim-öğretim yılından önce bilim ve sanat merkezlerine öğrenci seçimi bilim ve sanat merkezi bulunan iller tarafından gerçekleştirilmekte iken 2016 yılından itibaren merkezî uygulama ile gözlem formları, grup tablet tarama uygulaması ve yetenek alanlarına göre (genel zihinsel, resim ve müzik yetenek) bireysel değerlendirmelerin yapıldığı üç aşamada gerçekleştirilmektedir.
- Bilim ve sanat merkezlerine sınıf öğretmenleri tarafından yetenek alanlarına göre aday gösterilen öğrencilerin göz-

Şekil 1. BİLSEM'lerin İllere Göre Dağılımı

Şekil 2. Türkiye Geneline BİLSEM’lerde Toplam Öğrenci Sayısı ve Alan Dağılımları

Kaynak: MEB, 2019b.

lem formları e-okul sistemi üzerinden doldurularak öğrenciler grup tarama uygulamasına alınırlar.

- Grup tarama uygulamasında öğrenciler, T.C. kimlik numaralarına tanımlanan tarih ve saatte tablet bilgisayar üzerinden uygulamaya alınarak sınıf düzeylerine uygun soruları cevaplandırır. Grup tarama uygulamasının ülke genelinde eş zamanlı olarak yürütülmesi hem güvenilirlik ve geçerlilik hem de eşitlik ilkesi açısından önemli bir adım olmuştur. Ayrıca 2015-2016 eğitim-öğretim yılında ilk olarak 1. ve 2. sınıf, 2016-2017 yılından itibaren de 1., 2. ve 3. sınıf düzeyinde aday gösterilen tüm öğrencilerin tablet bilgisayar ile grup tarama uygulamasına dâhil edilmesi, ülkemizde teknolojinin eğitimde aktif bir şekilde kullanılmasına olanak sunmuştur.
- Bireysel değerlendirme süreci, rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından

gerçekleştirilir. Bireysel değerlendirme sürecine katılan öğrenciye gelişim ve zekâ testi olmak üzere iki farklı test uygulanır. Her ikisinin sonucundan elde edilen ortalama ile test puanı belirlenir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren 1. sınıflar için Türkiye’nin ilk yerli zekâ ölçeği olan Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği (ASIS), 2 ve 3. sınıflar için Wechsler Nonverbal Yetenek Testi (WNV) uygulanmaya başlamıştır.

- Özel yetenekli birey olarak tanımlanan öğrencinin kademeler arası geçişte yeniden eğitsel değerlendirme ve tanınması yapılmaz.

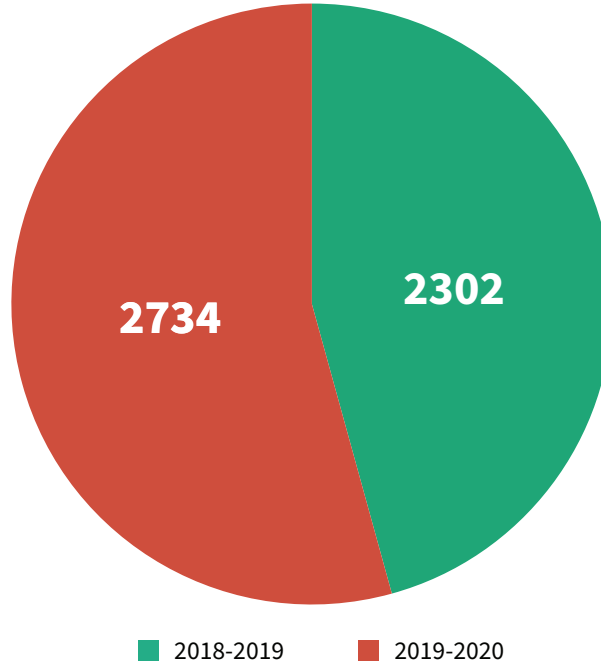
BİLSEM’e kayıtlı öğrenciler; uyum, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme, proje üretimi ve yönetimi programlarına alınırlar. BİLSEM’de gerçekleştirilecek eğitim ve öğretim etkinlikleri öğrencinin örgün eğitim gördüğü saat-

ler dışında hafta içi ve/veya hafta sonu olacak şekilde planlanır. BİLSEM’de özgün ürün, proje ve üretimlerin gerçekleşmesi için öğrencilerin yeteneklerine uygun proje tabanlı, disiplinler arası, zenginleştirilmiş, farklılaştırılmış eğitim programı uygulanır ve eğitim etkinlikleri düzenlenir. BİLSEM’de eğitim ve öğretim hizmetleri bireysel ve/veya grup eğitimi şeklinde yürütülür (MEB, 2019a).

2018-2019 yılı Milli Eğitim İstatistikleri’ne göre, 160 BİLSEM’de görev yapan öğretmen sayısı 2.302’dir (MEB, 2019b). Öğretmen sayısı, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 2.734’e çıkmıştır. Bu öğretmenlerin alanları şunlardır: Bilişim Teknolojileri, Biyoloji, Coğrafya, Felsefe, Fen Bilimleri, Fizik, İlköğretim Matematik Öğretmenliği, İngilizce, Kimya/Kimya Teknolojileri, Matematik, Müzik (Bando Şefliği, Çalgı Yapım, Folklor ve Etnomüzikoloji, Müzikoloji, Nefesli Çalgılar, Nefesli Çalgılar ve Vurma Çalgılar, Opera, Piyano, Piyano Arp,

Şan, Şan ve Opera, Türk Sanat Müziği, Yaylı Çalgılar, Müzik Öğretmenliği, Müzik, Müzik Bilimleri, Kompozisyon, Ses Eğitimi, Temel Bilimler, Türk Halk Oyunları), Rehberlik, Görsel Sanatlar (Resim Öğretmenliği, Resim İş Öğretmenliği, Resim Bölümü, Grafik Öğretmenliği, Uygulamalı Resim Öğretmenliği, Grafik Bölümü/Anasanat Dalı, Mesleki Resim Öğretmenliği), Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler, Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe, Teknoloji ve Tasarım (MEB, 2020).

Ülkemizde son yıllarda üstün yeteneklilerin eğitimiyle ilgili az da olsa birtakım çalışmalar başlatılmasına rağmen, üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin eğitimine fazla önem verilememiştir (Levent, 2020). 2008 yılından bu yana bilim ve sanat merkezlerine öğretmen seçimine yönelik olarak bir planlama yapılmamıştır. Bu sebeple de yeni açılan ve öğretmen kadrosunu tamamlayamayan bilim ve sanat merkezleri ücretli ve

Şekil 3. BİLSEM’lerde Görev Yapan Öğretmen Sayıları

Kaynak: MEB, 2019b.

BİLSEM'e kayıtlı öğrenciler; uyum, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme, proje üretimi ve yönetimi programlarına alınırlar.

görevlendirme öğretmenler ile eğitim-öğretim faaliyetini sürdürmek durumunda kalmıştır. Bu doğrultuda bilim ve sanat merkezlerinde öğretmen ihtiyacını belirlemek amacı ile norm çalışması gerçekleştirilmiş olup öğrenci sayısı göz önünde bulundurularak norm sayıları tespit edilmiştir. Bu norm sayılarından hareketle ihtiyacı karşılamak için 2008 yılından bu yana ilk kez 2015 yılında öğretmen seçimi bakanlıkça yapılmıştır (MEB, t.y).

Günümüzde bilim ve sanat merkezlerine öğretmen seçimiyle ilgili iş ve işlemler Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'nde yer alan hükümlere göre oluşturulan il öğretmen değerlendirme komisyonları ve bölge sözlü sınav komisyonları tarafından yürütülmektedir. Öğretmen seçme sürecinin ilk aşamasında bakanlık tarafından belirlenen yüksek lisans, doktora, ulusal ve uluslararası düzeyde projeler ve yayınlar yapmış olmak gibi değerlendirme kriterleri baz alınarak puanlama yapılmaktadır (MEB, 2020).

Politika Önerileri

Politika önerileri; yasal düzenlemelere ilişkin öneriler, yapısal düzenlemelere ilişkin öneriler, BİLSEM'e öğrenci seçimine ilişkin öneriler, BİLSEM'de verilen eğitime ilişkin öneriler, öğretmenlerin seçimi ve yetiştirilmesine

ilişkin öneriler, kaynak ve materyal ihtiyacına ilişkin öneriler, mesleki yönlendirme ve istihdama ilişkin öneriler, öğrencilerin ailelerine ilişkin öneriler olmak üzere sekiz başlıkta ele alınmaktadır.

Yasal Düzenlemelere İlişkin Öneriler

- Cumhuriyet tarihimizde üstün yetenekli bireylerin eğitime ilişkin, "15.2.1956 tarihli ve 6660 sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun" dışında yürürlükte olan herhangi bir yasa yoktur. Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'nin dayanağı durumundaki Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin üstün yetenekli bireylerin eğitime ilişkin maddelerinin kanuni dayanakları bulunmamaktadır (MEB, 2011, s. 108). Hâlihazırdaki yönerge üzerinden işleyişi düzenlenen BİLSEM'lerle ilgili uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi için yıllardır çıkarılması beklenen yönetmeliğin bir an önce hazırlanması gerekmektedir.
- Bilim ve sanat merkezlerindeki özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim gördükleri ilkokul ve ortaokullarda üst sınıftan ders alma, lisede öğrenim görürken ise üniversiteden ders alma imkânı sağlayacak yasal düzenlemeler oluşturulmalıdır (Levent, 2020). Öğrencilerin üniversitede aldıkları derslerin kredilerinin üniversiteye girdiklerinde geçerli sayılabilmesi için yükseköğretim mevzuatında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Böylelikle özel yetenekli öğrencilerin daha erken yaşta üniversiteden mezun olabilmelerinin yolu açılacaktır.

- Sanat alanında özel yetenekli çocukların eğitimi, maddi kaynak gerektiren bir süreçtir. Bu nedenle bu çocukların eğitimine yönelik maddi kaynakların sağlanması için devlet desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda bilim ve sanat merkezlerindeki görsel sanatlar ve müzik alanlarında eğitim alan yetenekli öğrencilerin eğitim masrafları için maddi kaynakların sağlanmasına yönelik olarak devlet teşvikiyle özel sektörden çeşitli sponsorlar bulunmalıdır (Levent ve Kansu Çelik, 2017). Bunun için BİLSEM'deki görsel sanatlar ve müzik alanlarındaki özel yetenekli çocuklara eğitim desteği veren özel şirketlere vergi muafiyeti sağlanması için yeni düzenlemeler getirilmelidir. Bu uygulamadan BİLSEM'deki genel yetenek grubu öğrencilerinin de yararlanabilmesi için gerekli çalışmalar başlatılmalıdır.
- Bilim ve sanat merkezlerinde yönetici olarak görev yapacak müdür ve müdür yardımcılarının atama işlemlerinde objektif kriterlere yer verilmelidir. Bununla birlikte öğretmenlerin seçiminde uygulanan aşamaların yönetici seçiminde de geçerli olmasını sağlayacak yasal düzenlemeler getirilmelidir (Levent, 2020). Bilim ve sanat merkezlerinde yönetici olmak isteyenlerde yüksek lisans yapmış olma şartı ya da TÜBİTAK projelerinde yürütücü, uzman veya eğitici olma şartı aranmalıdır.
- BİLSEM'lerde oluşturulan projelerin tümü sonuçta bir iş, üretim, çözülmüş bir problem/sorun, ortaya konmuş bir yenilik ya da yaratıcılık örneği oluşturma hedefine yönelik olmalıdır (Bakioğlu ve Levent, 2013). Bu bağlamda bilim ve sanat

Bilim ve sanat merkezlerindeki özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim gördükleri ilkokul ve ortaokullarda üst sınıftan ders alma, lisede öğrenim görürken ise üniversiteden ders alma imkânı sağlayacak yasal düzenlemeler oluşturulmalıdır.

merkezlerindeki özel yetenekli öğrencilerin ürettikleri ürünlerin ve geliştirdikleri fikirlerin patentlerinin alınabilmesi için yasal prosedürler kolaylaştırılmalıdır.

Yapısal Düzenlemelere İlişkin Öneriler

- BİLSEM'lerde merkez danışma kurulu ve danışma üst kurullarının daha aktif ve işlevsel hâle getirilmesi sağlanmalıdır (Levent, 2020). Bunun için Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'nde, merkez danışma kurulu ve danışma üst kurullarının görevleri ve sorumlulukları daha detaylı belirlenerek bu kurullar işlevsel hale getirilmelidir.
- Üstün yetenekli öğrencilerin bazıları, sosyolojik ve psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir. BİLSEM'lerde bu özellikteki öğrencilere ve ailelerine yönelik psikolojik danışmanlık hizmeti vermek üzere -rehberlik öğretmenlerinin dışında- uzman psikologlar görev almalıdır (Levent, 2020). Bunun için BİLSEM'lerde üniversitelerin psikoloji bölümünden mezun olmuş, üstün yetenekli çocuk ve gençlerle

ilgili çalışmaları olan uzmanlar için kadro açılmalı; eğer kadro açılmıyorsa dışarıdan hizmet alımına imkân verecek bir düzenleme yapılmalıdır.

- Olimpiyatlara katılmak, üstün yetenekli öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmeleri ve yeteneklerini göstermelerine imkân vermesi açısından oldukça önemlidir (Jeltova ve Grigorenko, 2005). Bilim ve sanat merkezlerindeki özel yetenekli öğrencilerin ulusal ve uluslararası bilimsel olimpiyatlara ve yarışmalara hazırlanmaları için örgün eğitim gördükleri kendi okullarında (izinli sayılması şeklinde) devamsızlık konusunda pozitif ayrımcılık yapılarak bazı imtiyazlar sağlanmalıdır.
- Levent ve Kansu Çelik (2019) tarafından yapılan bir araştırmada bilim ve sanat merkezlerinde çalışan görsel sanatlar öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Katılımcı öğretmenler tarafından BİLSEM'lerin, "Bilim Merkezi" ve "Sanat Merkezi" olarak iki ayrı merkez olarak ayrılması önerilmiştir. Böylelikle BİLSEM'ler-

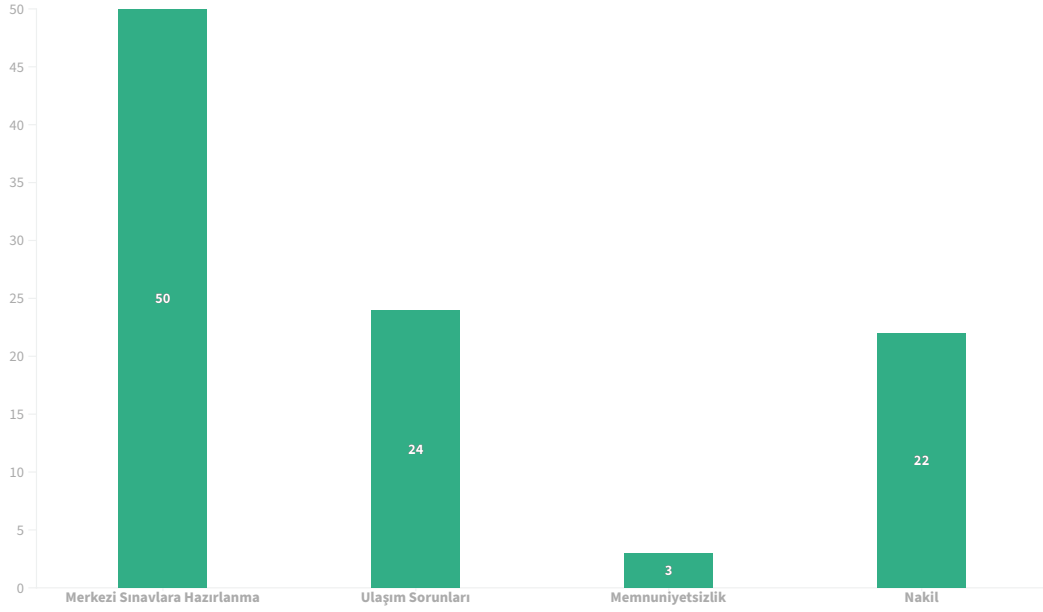
deki sanat birimlerinin diğer birimlerin gölgesinde kalmayacağı, sanat alanında olağanüstü yetenekli öğrencilerin daha eşitlikçi bir ortamda eğitim almasının mümkün olacağı belirtilmiştir.

- MEB İç Denetim Birimince hazırlanan 2010 yılı Faaliyet Raporu'nun "Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci-Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi" başlığında, Bilim ve sanat merkezlerinde, ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin devamsızlık oranı yüzde 15, ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin devamsızlık oranı yüzde 50, genel olarak devamsızlık oranı yüzde 21 olarak tespit edilmiştir. Bilim ve sanat merkezlerine devam etmeyen öğrencilerin yüzde 50'si merkezi sınavlara hazırlanma, yüzde 24'ü ulaşım sorunları, yüzde 3'ü tatmin edilemediğinden, yüzde 22'si nakil gibi nedenlerle merkezle- re devam etmemektedir (MEB, 2011, s. 107). Bu hususta, öğrencilerin BİLSEM'le- re düzenli devam edebilmesi için bazı önlemler alınmalıdır. Örneğin, öğrencilerin merkezlerde geçireceği serbest saatlerin arttırılması ve merkezlerin fiziksel ortamının uygun hale getirilmesi önerilebilir. Ayrıca öğrencilerin etkinlik günü dışında da BİLSEM'lere gelebilmesi sağlanmalıdır; diğer özel eğitim gruplarına il/ilçe milli eğitim müdürlüğü tarafından sunulan ulaşım/servis imkânı BİLSEM öğrencilerine de sunulmalıdır.

BİLSEM'lerin, "Bilim Merkezi" ve "Sanat Merkezi" olarak iki ayrı merkez olarak ayrılması önerilmiştir. Böylelikle BİLSEM'lerdeki sanat birimlerinin diğer birimlerin gölgesinde kalmayacağı, sanat alanında olağanüstü yetenekli öğrencilerin daha eşitlikçi bir ortamda eğitim almasının mümkün olacağı belirtilmiştir.

BİLSEM'e Öğrenci Seçimine İlişkin Öneriler

- Üstün yetenekli çocukların kapasitelerine uygun eğitime erken yaşta başlaması için okul öncesi dönemde tespit edilme-

Şekil 4. BİLSEM’lerde Devamsızlık Gerekçeleri(%)

Kaynak: MEB, 2011, s.107

si ve tanınması büyük önem taşımaktadır (Robinson, Roedell ve Jackson, 1979; Kitano ve Kirby, 1986; Rogers ve Silverman, 1988; Robinson ve Weimert, 1990; Karnes ve Johnson, 1991; Matthew, Golin, Moore ve Baker, 1992; Subhi-Yamin, 1992; Pfeiffer, 2002; Sankar-DeLeeuw, 2002; Pfeiffer ve Jarosewich, 2003; Schofield ve Hotulainen, 2004; Cutts ve Moseley, 2004; Pfeiffer ve Petscher, 2008). Buna karşın ülkemizde okul öncesi dönemde üstün yetenekli çocukların tanınması henüz yapılamamakta ve okul öncesi dönemde çocuklar BİLSEM’e alınamamaktadır (MEB, 2010, s. 27). Bu nedenle bir an önce okul öncesi dönemde tanılama sisteminin geliştirilmesi ve bu dönemde üstün yetenekli olarak tanılanan çocuklara zenginleştirilmiş eğitim içeriklerinin sunulması gerekmektedir.

- Okul öncesi eğitim döneminde öğretmenin erken tanılamada katkısı büyüktür (Lehwald, 1986; akt. Heller ve Schofield, 2008). Üstün yetenekli çocukların erken yaşlarda farkedilmesi için okul öncesi öğretmenlerinin bilinçlendirilmesine ve farkındalıklarının artırılmasına yönelik hizmet içi eğitim çalışmaları planlanmalıdır.
- Sınıf öğretmenlerinin sınıflarında bulunan üstün yetenekli öğrencileri farkederek, tanılanmak üzere ilgili merkezlere yönlendirmek gibi kritik görevleri vardır (Hunsaker, Finley ve Frank, 1997). Derse girdiği sınıflardaki üstün yetenekli öğrencileri fark edebilmesi için öğretmenlerin bu öğrencilerin özellikleriyle ilgili bilgi sahibi olması gerekir (Levent, 2011). Okullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli çocukların özellikleriyle

le ilgili bilgi ve duyarlılıkları hizmet içi eğitim yoluyla artırılmalıdır (Şahin ve Levent, 2015). Böylece üstün yetenekli öğrencilerin sınıf öğretmenleri tarafından fark edilmeleri ve BİLSEM'e yönlendirilmeleri sağlanabilir.

- Okullardaki sınıf öğretmenleri, üstün yeteneğe sahip olduklarını düşündüğü öğrenciler hakkında gözlem formu düzenleyerek, bu öğrencileri merkezlere aday göstermektedir. Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'ne göre sınıf öğretmenlerinin kendi sınıflarındaki bütün öğrencileri merkezlere önermesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır (MEB, 2011). Son yıllarda sınıf öğretmenleri tarafından BİLSEM'e aday gösterilen öğrenci sayılarının çok yüksek olması göz önüne alındığında her sınıf öğretmenin BİLSEM taramasına önereceği öğrenci sayılarında makul bir sayı/oran belirlenmelidir. Özellikle bazı özel okullardaki sınıf öğretmenleri (özel yetenekli olmadıkları bilinmesine rağmen) veli baskısından kurtulmak için sınıflarındaki tüm öğrencileri tablet sınavına aday olarak gösterebilmektedir. Bu durumun önüne geçilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- BİLSEM'e öğrenci seçme sürecinde 1. sınıflar için Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği (ASIS),

2. ve 3. sınıflar için Wechsler Nonverbal Yetenek Testi (WNV) uygulanmaktadır. Bu araçların, üstün yetenekli öğrenciler ile "parlak" olarak tanımladığımız öğrencileri ayırt etmede yetersiz kaldığına dair birtakım görüşler bulunmaktadır. Parlak zekâlı öğrencilerin merkezlere gelmesi, uygulamada bazı aksaklıklara ve eğitimde istenilen hedeflere ulaşmada güçlükler yaşanmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle hâlihazırda kullanılan araçların (ASIS ve WNV) geçerlik ve güvenilirlik düzeyleri yeniden gözden geçirilmelidir.

- Levent ve Kansu Çelik (2019) tarafından yapılan araştırmada bilim ve sanat merkezlerinde çalışan görsel sanatlar öğretmenleri, öğrenci seçme sürecinde kullanılan yöntem ve araçların görsel sanatlar alanında özel yeteneği olan öğrencileri tespit etmedeki yetersizliğine dikkat çekmişlerdir. Buna göre BİLSEM'lere öğrenci seçiminde yapılan bireysel değerlendirmelerde kullanılan araçlar (görsel sanatlar alanında özel yeteneği olan öğrencileri ortaya çıkaracak şekilde) yeniden gözden geçirilmelidir.
- BİLSEM'lere öğrenci seçimi sürecinde müzik alanı öğrencisi seçimi için öğrenci başına düşen sürenin çok kısa olması birtakım sıkıntılara yol açmaktadır; bu sıkıntıların yaşanmaması adına gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- BİLSEM'lere öğrenci seçiminde görev alan öğretmenlerin belirlenmesinde daha hassas davranılmalıdır ve seçim sürecinde alan uzmanı olarak akademisyenlerden de destek alınmalıdır.
- Türkiye genelinde BİLSEM'lere 2018-2019 yılında 41.257 öğrenci, 2019-2020

BİLSEM'e öğrenci seçme sürecinde 1. sınıflar için Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği (ASIS), 2 ve 3. sınıflar için Wechsler Nonverbal Yetenek Testi (WNV) uygulanmaktadır.

yılında ise BİLSEM'lere 63.095 öğrenci seçilmiştir. Bir yılda seçilen öğrenci sayısının yaklaşık 22 bin artmış olması BİLSEM'lerde mevcut kapasitenin üstünde öğrenci alındığına dair eleştirilere yol açmıştır. Bu bağlamda BİLSEM'lere seçilecek öğrenci sayısının belirlenmesinde, ilgili merkezlerdeki öğretmen sayısı ve fiziki imkânların (derslik ve laboratuvar) göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

BİLSEM'de Verilen Eğitime İlişkin Öneriler

- Üstün yetenekli öğrencilerin kendini keşfetmesine yardımcı olan ve psikososyal gelişimini destekleyen mentorluk, başta Amerika olmak üzere gelişmiş birçok ülkede uygulanmaktadır (Levent, 2016). Bilim ve sanat merkezlerindeki öğrencilerin yararlanabileceği bir mentorluk programı geliştirilmelidir. Bu mentorluk programında BİLSEM'den mezun olan öğrenciler mentor olarak görev almalıdır. Böylece bilim ve sanat merkezlerinde eğitim alıp mezun olanlar (mentor) deneyimlerini, üniversitede okudukları bölümleri, kendi kariyer adımlarını ve iş hayatıyla ilgili önemli tavsiyeleri öğrencilere (mentilere) aktarma imkânı bulabilir.
- Üstün yetenekli bireylerin toplumdaki konumları nedeniyle aldıkları kararların etik olması toplumsal hayat açısından oldukça önemlidir. Bu durum üstün yetenekli çocukların karakter eğitimlerine önem verilmesi gerektiğini göstermektedir (Renzulli, Koehler ve Fogarty, 2006; Berkowitz ve Hoppe, 2009). Bilim

BİLSEM'lere öğrenci seçiminde görev alan öğretmenlerin belirlenmesinde daha hassas davranılmalıdır ve seçim sürecinde alan uzmanı olarak akademisyenlerden de destek alınmalıdır.

ve sanat merkezlerinde, üstün yetenekli öğrencilerin yetenek alanlarında kapasitelerinin geliştirilmesinin yanında etik değerler eğitiminin verilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

- Ülke genelindeki tüm bilim ve sanat merkezlerinde bulunan öğrencilerin diğer merkezlerdeki öğrencilerle tanışıp kaynaşmasını ve ortak proje ruhunun geliştirilmesini sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır (Levent, 2020). Bunun için ara tatil ve yaz tatili dönemlerinde bilim şenlikleri ve proje yarışmaları düzenlenmelidir. Katılan ve derece alan öğrencilerin teşvik edilmesi amacıyla bu öğrencilere çeşitli ödül ve burslar verilmelidir.

Öğretmenlerin Seçimi ve Yetiştirilmesine İlişkin Öneriler

- MEB İç Denetim Birimince hazırlanan "Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci-Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi" başlığında ki raporda, BİLSEM'lerde görev yapan yöneticilerin yüzde 29'u, öğretmenlerin ise yüzde 22'si üstün yeteneklilerle ilgili hiçbir eğitim almadan görevlerini sürdürmektedir (MEB, 2011, s. 106). BİLSEM yöneticilerinin ve öğretmenlerinin,

Ülke genelindeki tüm bilim ve sanat merkezlerinde bulunan öğrencilerin diğer merkezlerdeki öğrencilerle tanışıp kaynaşmasını ve ortak proje ruhunun geliştirilmesini sağlayacak çalışmalar yapılabilir.

üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri ve onların eğitimi konularında eğitimler almasını sağlayacak hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir.

- Gelişmiş ülkelerde öğretmenlere hizmet-içi eğitim sunan bazı merkezler bulunmaktadır. Amerika'da üniversite bünyesinde faaliyet gösteren Johns Hopkins Üniversitesi CTY (The Johns Hopkins Center for Talented Youth), Connecticut Üniversitesi'nin CONFRACTUTE Programı, Perdue Üniversitesi'nde GERI (Gifted Education Research Institute), William & Mary Üniversitesi'nde "Center for Gifted Education" bunlara örnek olarak sayılabilir. Ayrıca Amerika'da ailelerin kurdukları çeşitli dernekler de öğretmenlere yönelik eğitim programları düzenlemektedir. Bunların arasında NAGC (National Association for Gifted Children) ve CEC (Council for Exceptional Children) en bilenenleridir. Almanya'da Münster Üniversitesi işbirliği ile Avrupa Üstün Yetenek Konseyi (European Council for High Ability: ECHA), Avrupa Birliğine üye ülkelerindeki öğretmenlere sertifika programları düzenlemektedir. Türkiye'de de bilim

ve sanat merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin, bu gibi kurumlardan online eğitimler alması sağlanabilir. Yabancı kurumlardan eğitim almak yerine Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK işbirliğinde belirlenecek bir Türk üniversitesi tarafından da bu sertifika eğitimleri verilebilir. Bununla birlikte üstün yeteneklilerin eğitimi alanındaki bilgi ve becerilerini artırmak amacı ile uzaktan eğitim şeklinde bilim ve sanat merkezi öğretmenlerinin tezli/tezsiz yüksek lisans programlarına katılımları teşvik edilebilir.

- Bölge ve ülke genelinde, BİLSEM öğretmenlerinin birbirleriyle deneyimlerini ve çalışmalarını paylaşabileceği web tabanlı bir platform veya network ağı kurulabilir (Levent, 2020). Bunun için bilim ve sanat merkezi öğretmenlerine yönelik olarak Eğitim Bilişim Ağı (EBA) aracılığıyla EBA ders, içerik (haber, video, görsel, ses, kitap, dergi, doküman), yarışma, e-kurs ve hayat boyu öğrenme TV bölümleri oluşturulabilir.
- BİLSEM'e öğretmen olarak atandıktan sonra öğretmenlerin kendilerini sürekli geliştirmelerini teşvik etmek amacıyla öğretmenler üç yılda bir performans değerlendirilmesine tabii tutulabilir.

Kaynak ve Materyal İhtiyacına İlişkin Öneriler

- MEB İç Denetim Birimince hazırlanan "Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci-Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi" başlığındaki rapora göre, 2009 yılında özel eğitime ayrılan bütçenin binde 999'u alt zekâ gruplarına aktarılırken, sadece binde

1'lik kısmı üst zekâ gruplarına aktarılmıştır (MEB, 2011, s. 106). Halbuki üstün yeteneklilerin eğitimi için harcanacak zaman, enerji ve para, belki de bir ülkenin insanlarına ve geleceğine yapılmış en etkili yatırımdır (Levent, 2020). Bu bağlamda, özel eğitime ayrılan bütçeden bilim ve sanat merkezlerine daha fazla pay ayrılmalıdır.

- MEB İç Denetim Birimince hazırlanan “Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci-Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi” başlığındaki raporda, BİLSEM’lerin yüzde 90’ı üstün yetenekli bireylerin eğitimine uygun olarak tasarlanmamıştır (MEB, 2011, s. 106). Bilim ve sanat merkezlerinin açılmasına ilişkin kriterler ilk defa Mart 2010 tarihli ve 2630 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayımlanan “Kurum Açılması ve Kapatılmasına İlişkin Esaslar’ın” 7/a maddesi ile belirlenmiştir. Bu düzenlemede, bilim ve sanat merkezlerinin il merkezlerinde olması, “bağımsız bir binada” ve “yeteri kadar destek eğitim odalarının bulunması” kriterleri getirilmiştir (MEB, 2011, s. 98-99). Buna karşın halen BİLSEM’lerin bazıları bir okulun alt katında veya üst katında yer almaktadır. BİLSEM’lerde bina, donanım ve ödenek sorunlarının çözümüne ilişkin ve bu merkezlerin mevcut fiziksel altyapısının yeterli hâle getirilmesi için mali kaynaklarının artırılması sağlanmalıdır.
- Levent ve Kansu Çelik (2019) tarafından yapılan araştırmada bilim ve sanat merkezlerinde çalışan görsel sanatlar öğretmenleri BİLSEM’lerde fiziksel şartların yetersizliğine ilişkin görüş bildirmiştir. Katılımcı öğretmenler özellikle atölyele-

MEB İç Denetim Birimi’nce hazırlanan “Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci-Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi” başlığındaki rapora göre, 2009 yılında özel eğitime ayrılan bütçenin binde 999’u alt zekâ gruplarına aktarılırken, sadece binde 1’lik kısmı üst zekâ gruplarına aktarılmıştır.

rin küçük ve yetersiz oluşu, sanat atölyelerine ayrılan bütçenin yetersizliği, yer sıkıntısı, malzeme eksikliği, öğrenci sayısının fazla olması gibi hususları dile getirmişlerdir. Aynı zamanda katılımcılar, görsel sanatlar dersinde kullanılan malzemeleri ve ortaya çıkan ürünleri depolayabilecekleri uygun bir depolama alanına sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu eksikliklerin hızlıca giderilmesi gerekmektedir.

- MEB İç Denetim Birimince hazırlanan “Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci-Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi” başlığındaki rapora göre, proje harcamalarının yalnızca %29’u genel bütçe kaynaklarından sağlanmaktadır. Söz konusu harcama, bütçenin kırtasiye kaleminde kullanılan ödenekler olup, proje finansmanına münhasır bir bütçe ödenegi bulunmamaktadır. Bilim ve sanat merkezlerinin %67’si yerleşim yerinin özelliğinden dolayı projelerini finanse edebilecek sponsor bulmakta zorlana-

bilmektedir (MEB, 2011, s. 106). Bilim ve sanat merkezleri bünyesinde üretilen projelerin masrafları devlet dışı kaynaklardan sağlanabilir. Bu bağlamda yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlar, sivil toplum örgütleri olarak vakıf ve dernekler, ticaret ve meslek odaları, sendikalar, tüm sektörlerdeki paydaş kurum ve kuruluşlar bu alana yönelik etkinliklerin mali ve sosyal desteğini karşılama sorumluluğunu üstlenmelidir.

- Bilim ve sanat merkezlerinde öğretmenler ve üstün yetenekli öğrencilerin birlikte gerçekleştirdiği projelerin, TÜBİTAK destek fonlarından yararlanabilmesi sağlanmalıdır (Levent, 2020). Bunun için bilim ve sanat merkezlerindeki üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenleriyle birlikte ürettikleri projelerin TÜBİTAK destek fonlarından yararlanabilmesi için yasal prosedürler kolaylaştırılmalıdır.

Üstün yetenekli çocukların eğitiminde hem taraf hem de paydaş olarak ailelere önemli sorumluluk ve görevler düşmektedir. Bu nedenle ailelerin eğitimleri, üstün yetenekliler eğitiminin bir uzantısı olarak görülmeli ve yapılan faaliyetler arasında mutlaka ailelere yönelik programlara da yer verilmelidir .

Mesleki Yönlendirme ve İstihdama İlişkin Öneriler

- MEB İç Denetim Birimince hazırlanan “2010 Yılı Faaliyet Raporu”na göre 2010-2014 Millî Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı’nda üstün yetenekli bireylerin istihdamına yönelik herhangi bir stratejik hedef belirlenmemiştir (MEB, 2011, s. 108). Üstün yetenekliler eğitimi istihdam ile ilişkilendirme konusu, bu alanla ilgili yapılan yatırımın daha hızlı geri dönüşünün sağlanmasında önemli bir etkindir (Levent, 2020). Bilim ve sanat merkezlerinden mezun olan öğrencilere eğitimleri sonunda doğrudan iş imkânı sağlayıcı çalışmalar yapılmalıdır. Bu doğrultuda TÜBİTAK, ASELSAN, ROKETSAN ve HAVELSAN gibi kurumların Ar-Ge kadrolarında üstün yetenekli bireylere öncelik verilerek bu bireylerin bilişsel kapasitelerinden ve yaratıcılıklarından faydalanılmalıdır. Problem çözme, analitik düşünebilme, yenilik yapabilme, farklı bakış açılarıyla soruna yaklaşabilme gibi beceriler bu kurumların işlerini daha iyi yapabilmeleri için ihtiyaç duydukları becerilerdir. Bu beceriler aynı zamanda üstün yeteneklilerin ayırt edici özellikleridir.
- Üniversite giriş sınavlarında TÜBİTAK’ta derece yapan öğrencilere ve milli sporculara sunulan ek puan uygulamasının, üstün yetenekli öğrenciler için de geçerli olması sağlanmalıdır. Böylelikle bu öğrenciler merkezî sınav sisteminin baskısından korunabilir ve bu öğrencilerin alanlarına uygun lisans programlarına yerleşmesi kolaylaştırılabilir (Levent, 2020). Bu doğrultuda bilim ve sanat merkezinde en az beş yıl eğitim alan öğ-

rencilere yönelik olarak üniversite sınavlarında ek puan uygulaması için yasal düzenleme getirilebilir.

- MEB İç Denetim Birimince hazırlanan "2010 Yılı Faaliyet Raporu"na göre bilim ve sanat merkezlerinin %60'ının, eğitim-öğretim sürecini tamamlayan ya da başka bir nedenle merkezden ayrılan öğrencilerin takibine yönelik herhangi bir mekanizma geliştirmedeği tespit edilmiştir (MEB, 2011, s. 108). Bilim ve sanat merkezlerinden ayrılan öğrencilerin neden ayrıldığına ilişkin araştırmalar yapılmalıdır.
- Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'nde (2019) mezun takip sistemi ile ilgili olarak "BİLSEM'den mezun olan öğrencilere ait veriler toplanarak eğitim-öğretim programlarının çıktılarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi amaçlanır" şeklinde bir ifade yer almaktadır. Ancak BİLSEM'den mezun olan öğrencilere yönelik mezun takip sistemi oluşturulamamıştır, bu konunun beyin göçüyle ilişkili olduğu dikkate alındığında gerekli çalışmalara acilen başlanmalıdır.

Öğrencilerin Ailelerine İlişkin Öneriler

- Üstün yetenekli çocukların eğitiminde hem taraf hem de paydaş olarak ailelere önemli sorumluluk ve görevler düşmektedir. Bu nedenle ailelerin eğitimleri, üstün yetenekliler eğitiminin bir uzantısı olarak görülmeli ve yapılan faaliyetler arasında mutlaka ailelere yönelik programlara da yer verilmelidir (Levent, 2020). Ailelerin eğitimi konusunda YÖK ve MEB'in ortaklığında üniversitelerle iş

Üstün yetenekli çocukların ailelerinin diğer ailelerle organize olarak dernek çatısı altında birlikte hareket etmesi, sinerji oluşturarak bu çocukların hak ettiği eğitsel haklara kavuşabilmesi açısından kritik rol oynamaktadır.

birliğine gidilerek aile eğitim programları düzenlenmelidir.

- BİLSEM'e devam eden öğrencilerin servis ücretleri aile bütçesine ek külfet getirebilmektedir (Levent, 2020). Özel eğitim kapsamında yer alan engelli öğrencilere devlet tarafından sağlanan ücretsiz servis imkânının bilim ve sanat merkezine giden öğrencilere de sağlanması için çalışmalar başlatılmalıdır.
- Üstün yetenekli çocukların ailelerinin diğer ailelerle organize olarak dernek çatısı altında birlikte hareket etmesi, sinerji oluşturarak bu çocukların hak ettiği eğitsel haklara kavuşabilmesi açısından kritik rol oynamaktadır (Levent, 2017). Bilim ve sanat merkezlerinde eğitim alan üstün yetenekli öğrencilerin ailelerine yönelik eğitici, güven artırıcı, psikolojik ve sosyolojik destek verici sivil toplum kuruluşlarının ve derneklerin kurulması özendirilmelidir (Levent, 2020). Böylelikle üstün yeteneklilerle ilgili deneyimli ailelerin, diğer ailelerin eğitiminde ve rehberlik hizmetlerinde görev alması sağlanabilir.

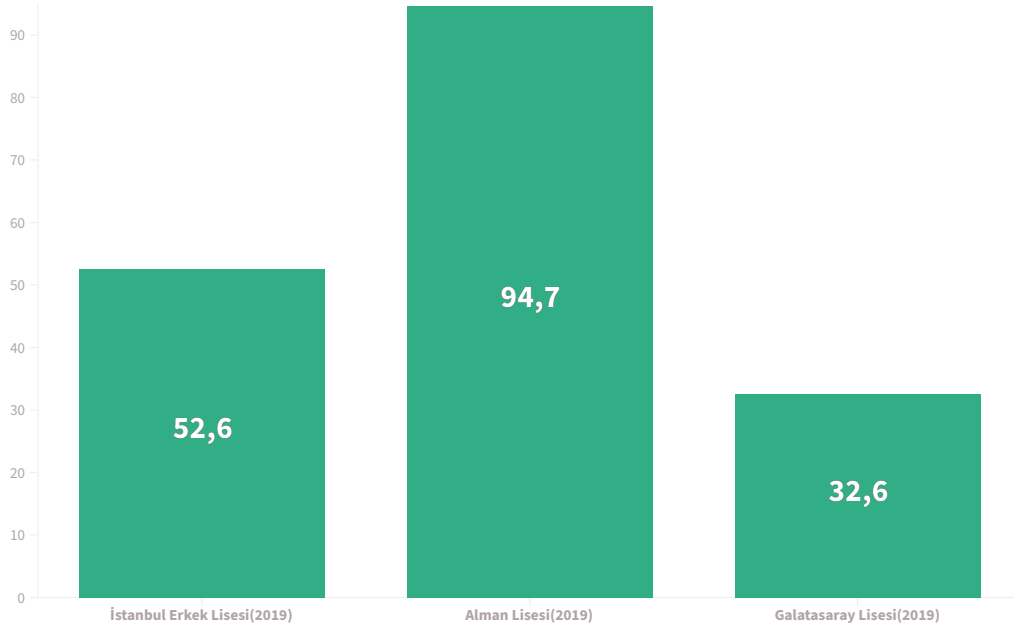
Sonuç

Türk Milli Eğitim sistemimizin hâlen çözülme kavuşturamadığı önemli konularından birisi üstün yetenekli çocukların eğitimidir (Ataman, 2003). Ülkemizde bu çocukların eğitimleriyle ilgili pek çok deneme yapılmış olup tam olarak yeterli bir sonuç alınamadığı için hâlen yapılmaya devam edilmektedir (Levent, 2020). Cumhuriyet sonrası dönemde üstün yetenekliler eğitimiyle ilgili özellikle 1960'larda başlayan birtakım çabalar, 1990'larda tekrar hareketlenmiş ancak dünyadaki gelişmelerin tersine bazı kişi ve vakıfların girişimleri, velilerin çabaları ve birkaç eğitimcinin gayreti, Milli Eğitim Bakanlığı'nda ve genel olarak eğitim çevrelerinde bu konuda gözlenen tutuculuğu kıramamıştır (Akarsu, 2004).

Üstün yetenekli öğrenciler için ülkemizde uygulanmakta olan en kapsamlı eğitim modeli BİLSEM'dir. Türkiye'de ilk bilim ve sanat merkezi 08.09.1995 tarihinde Ankara'da açılmış olan Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi'dir (MEB, 2013). 1995 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde açılan BİLSEM'lerin yapılanma süreci halen devam etmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı, 23 Ekim 2018 tarihinde açıklanan 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde yer verdiği *"Bilim Sanat Merkezleri yeniden yapılandırılarak tüm okullardaki Tasarım-Beceri Atölyeleri'yle ilişkilendirilecektir."* hedefine ilişkin olarak BİLSEM'lere yönelik somut adımların atılması beklenmektedir. Aynı belgede yer alan *"Özel yetenekli bireylerin eğitimi için örgün ve yaygın eğitimi kapsayan müfredat çalışmaları başlatılacaktır."* hedefi ile ilgili olarak da umutlu bekleyiş devam etmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın "Güçlü Yarınlar İçin 2023 Eğitim Vizyonu" belgesinde yer alan özel yetenekli öğrencilerin eğitimi konusuna ilişkin yol haritası oluşturma hazırlığı amacıyla, alan uzmanı ve eğitimcilerin görüşünü almak üzere 21-22 Ocak 2019 tarihinde iki günlük çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştaya 76 alan uzmanı ve eğitimci katılmıştır. Bu çalıştayda uzmanlara yöneltilen sorular "I. Türkiye Yeteneklerin Geliştirilmesi Stratejisi ve Uygulama Planı (2011)" ve "TBMM Üstün Yetenekli Çocuklar Araştırma Raporu (Kasım-2012)" ile başlangıcından günümüze hükümet programları, 19. Millî Eğitim Şûra'sının kararları, bütün beş yıllık kalkınma planlarının önerileri, zekâ ve yetenek eğitimi ile ilgili kongrelerin kararları dikkate alınarak güncellenen stratejik amaç, hedef ve eylemleri içerecek şekilde oluşturulmuştur (MEB, 2019c). Beyin fırtınası yönteminin uygulandığı "Özel Yetenekliler Eğitimi Çalıştayı" sonunda bir rapor hazırlanmıştır. Özel Yeteneklilerin Eğitimi Çalıştayı Raporu'nda belirlenen 10 stratejik amaç çerçevesinde düzenlenen 43 hedefin MEB tarafından hayata geçirilmesi beklenmektedir.

Özel yetenekli öğrencilerin bilim ve sanat merkezlerine seçimi ve bu merkezlerde aldığı eğitimin sonunda mesleki yönlendirme ve istihdama ilişkin noksanlık, ülkemizde beyin göçüne zemin hazırlayan parametrelerden biridir. Bakanlık kayıtlarına göre eğitim amacıyla 2007-2008 ile 2017-2018 yılları arasında yurt dışına giden öğrenci sayısı 216.444'e ulaşmıştır. Türkiye'nin en başarılı öğrencilerinin okuduğu İstanbul Lisesi'nin 2019 mezunlarının yüzde 52,6'sı Avrupa'ya gitmiştir. Aynı yıl Alman Lisesi'nden yurt dışına gidenlerin

Şekil 5. Türkiye’de Bazı Ortaöğretim Kurumlarından Yurt Dışında Yükseköğretimi Tercih Eden Öğrencilerin Oranı

oranı yüzde 94,7’ye; Galatasaray Lisesi’nden yurt dışına gidenlerin oranı ise yüzde 32,6’ya ulaşmıştır. Eğitim için yurt dışına giden her 100 öğrenciden 78’inin geri dönmediği düşünüldüğünde konunun hassasiyeti ortadadır. Bakanlığın üstün nitelikli beyin göçünü önlemeye yönelik çalışmalar yürütmesi ve BİLSEM’lerde verilen eğitime örtük program şeklinde değerler eğitiminin dahil edilmesi gerekmektedir. Ayrıca BİLSEM’e öğrenci seçimi sürecinde zeka/yetenek testlerinden elde edilen verilerin güvenliği konusunda ciddi tedbirlerin alınması büyük önem arz etmektedir.

Birinci Türkiye Özel Yeteneklilerin Eğitim Stratejisi ve Uygulama Planı (Eylül 2011),

TBMM Üstün Yeteneklilerin Keşfi ve Eğitimleriyle İlgili Araştırma Komisyonu Raporu (2012), MEB Eğitim Vizyonu Belgesi (Ekim 2018), MEB Özel Yeteneklilerin Eğitimi Çalıştay Raporu (2019c) bu alanda Türkiye’nin birikimini yansıtmaktadır ve izlenecek yolun ana temaları çalıştay raporunda belirlenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı’nın BİLSEM’ler konusunda bu birikimi dikkate alması, üstün yetenekliler eğitiminin örgün eğitim sistemine nasıl dâhil edileceğine dair yol haritasının belirlenmesi ve bu raporda sıralanan politika önerileri doğrultusunda karar ve çalışmalarını gözden geçirmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akarsu, F. (2004). Üstün yetenekliler. *Birinci Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi seçilmiş makaleler kitabı*, No:63, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ataman, A. (2003). Üstün zekâlı/Üstün yetenekli çocuklar. İçinde A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bakioğlu, A. ve Levent, F. (2013). Üstün yeteneklilerin eğitiminde Türkiye için öneriler. *Journal of Gifted Education Research*, 1, 31-44.
- Berkowitz, M. W. ve Hoppe, M. A. (2009). Character education and gifted children. *High Ability Studies*, 20(2), 131-142.
- Clark, B. (2002). *Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school* (5. baskı). New Jersey: Prentice Hall.
- Cutts, N. E. ve Moseley, N. (2004). *Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimi*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Davis, G. A. ve Rimm, S. B. (2004). *Education of the gifted and talented* (5.baskı). Boston: Education Press.
- Ersoy, Ö. ve Avcı, N. (2000). *Özel gereksinimi olan çocuklar ve eğitimleri: Özel Eğitim*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Feldhusen, J. F. (2005). Giftedness, talent, expertise, and creative achievement. İçinde R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Ed.), *Conceptions of giftedness* (s. 64-79). Cambridge: Cambridge University Press.
- Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory. *High Ability Studies*, 15(2), 119-147.
- Heller, K. A., & Schofield, N. J. (2008). Identification and nurturing the gifted from an international perspective. İçinde S. I. Pfeiffer (Ed), *Handbook of giftedness in children* (s. 93-114), New York: Springer.
- Hunsaker, S. L., Finley, V. S., ve Frank, E. I. (1997). An Analysis of teacher nominations and student performance in gifted programs. *Gifted Child Quarterly*, 41(2), 19-24.
- Jeltova, I. ve Grigorenko, E. L. (2005). Systemic approaches to giftedness: contributions of Russian psychology. İçinde R. J. Sternberg ve J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (s. 171-186). New York: Cambridge University Press.
- Karnes, M. B. ve Johnson, L. J. (1991). The preschool/primary gifted child. *Journal for The Education of The Gifted*, 14(3), 267-283.
- Kirk, S. A., Gallagher, J. J. ve Anastasiow, N. J. (1997). *Educating exceptional children*. (8.baskı). Boston: Houghton Mifflin.
- Kitano, M. K. ve Kirby, D. F. (1986). *Gifted education: A Comprehensive view*. Boston: Little, Brown.
- Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Levent, F. (2016). Üstün yeteneklilerin eğitiminde mentorluk programı uluslararası bağlamda bir inceleme. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 1, 29-48.
- Levent, F. (2017). Üstün yetenekli çocuklar sarmalında aile derneklerinin önemi. *Artı Eğitim Dergisi*, 147.
- Levent, F. (2020). *Üstün yetenekli çocukları anlamak*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Levent, F. ve Akça Erol, F. (2019). Üstün yeteneklilerin eğitiminde alternatif bir uygulama: Leonardo modeli. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 9, 145-156.
- Levent, F. ve Kansu Çelik, F. (2017). Sanat alanında üstün yetenekli çocukların eğitiminin devlet tarafından desteklenmesine ilişkin sanatçıların görüşleri. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 7(2), 65-86.

- Levent, F. ve Kansu Çelik, F. (2019). Bilim ve sanat merkezlerinde görev yapan görsel sanatlar öğretmenlerinin özel yetenekli öğrencilerin sanat eğitimine ilişkin görüşleri. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 750-785.
- Maker, C. J. ve Nielson, A. B. (1996). *Curriculum development and teaching strategies for gifted learners* (2. baskı). Austin: Pro-Ed.
- Matthew, J. L., Golin, A. K., Moore, M. W. ve Baker, C. (1992). Use of SOMPA in identification of gifted African-American children. *Journal for the Education of the Gifted*, 15(4), 344-356.
- MEB. (1991). 1. Özel eğitim konseyi (Raporlar-Görüşmeler-Kararlar). (13-15 Mayıs), Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2007). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 2593. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/524.pdf> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2010). *Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci (Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi) İç Denetim Raporu*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı. <https://www.yumpu.com/tr/document/read/29348189/bilim-ve-sanat-merkezleri-sa-1-4-reci-aa-denetim-raporu> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2011). *2010 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı. https://www.memurlar.net/common/news/documents/427970/2010_ic_denetim_faaliyet_raporu.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2013). *Özel Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2017 - 2013*. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_10/25043741_zelyeteneklibireylerstratejiveuygulamaplan20132017.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2016). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 2710(79). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_01/02031535_tebliğler_dergisi.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2019a). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 2747(82). <http://tebliğler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/87-2019/5327-2747-aralik-2019> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2019b). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2018/2019*. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2018_2019.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2019c). *Özel Yeteneklilerin Eğitimi Çalıştay Raporu*. <http://www.cocukvakfi.org.tr/wp-content/uploads/2019/02/%C3%87ALI%C5%9ETAY-RAPORU.pdf> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2020). *Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçme ve Atama Kılavuzu*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_11/20115406_2020_Bilim_ve_Sanat_Merkezlerine_OYgYretmen_SecYme_ve_Atama_KYlavuzu.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB. (t.y). *Özel yeteneklilerin eğitiminde mevcut durum ve stratejik planlamalar*. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı, Ankara.
- Morelock, M. (1992). Giftedness: the ciew from within. *Understanding Our Gifted*, 4(3), 11-15.
- Pfeiffer, S. I. (2002). Identifying gifted and talented students: recurring issues and promising solutions. *Journal of Applied School Psychology*, 19(1), 31-50.
- Pfeiffer, S. I. ve Jarosewich, T. (2003). *The gifted rating scales*. San Antonio: Psychological Corporation.
- Pfeiffer, S. I. ve Petscher, Y. (2008). Identifying young gifted children using the gifted rating scales-preschool/kindergarten form. *Gifted Child Quarterly*, 52(1), 19-29.

- Renzulli, J. S. (1986). *Systems and models for developing programs for the gifted and talented*. Mansfield Center: Creative Learning Press, Inc.
- Renzulli, J. S. (1999). What is thing called giftedness and how do we develop it? A twenty-five year perspective. *Journal for The Education of Gifted*, 23(1), 3-54.
- Renzulli, J. S., Koehler, J. ve Fogarty, E. (2006). Operation Houndstooth intervention theory: social capital in today's school. *Gifted Child Today*, 29(1), 14-24.
- Robinson, H. B., Roedell, W. C. ve Jackson, N. E. (1979). Early identification and intervention. İçinde A. H. Passow (Ed.), *The gifted and the talented: their education and development* (s. 138-154). Chicago: The University of Chicago Press.
- Robinson, N. M. ve Weimert, L. J. (1990). Selection of candidates for early admission to kindergarten and first grade. İçinde W. T. Southern ve E. D. Jones (Ed.), *The academic acceleration of gifted children* (s. 29-50). New York: Teachers College Press.
- Roeper, A. (1995). Gifted Adults: Their Characteristics and Emotions. İçinde *Annemarie Roeper: Selected Writings And Speeches* (s. 93-108). Minneapolis: Free Spirit Publishing.
- Rogers, M. T. ve Silverman, L. (1988). Recognizing giftedness in young children. *Understanding our gifted*, 1(2), 5-20.
- Sak, U. (2010). *Üstün zekâlılar: özellikleri tanılanmaları eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Schofield, N. J. ve Hotulainen, R. (2004). Does all cream rise? The plight of unsupported gifted children. *Psychology Science*, 46, 379-386.
- Subhi-Yamin, T. (1992). *Giftedness and creativity: The computerized comprehensive identification procedure*. Amman/Jordan: Scientific Enlightenment Publishing House.
- Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P. ve Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: a proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12, 3-54.
- Subotnik, R. F., Worrell, F. C. ve Olszewski-Kubilius, P. (2016). The psychological science of talent development. İçinde M. Neihart, S. I. Pfeiffer, ve T. L. Cross (Ed.). *The social and emotional development of gifted children: what do we know?* (s. 145-157). Waco: Prufrock Press.
- Şahin, F. ve Levent, F. (2015). Examining the methods and strategies which classroom teachers use in the education of gifted students. *The Online Journal of New Horizons In Education*, 5, 73-82.
- TBMM. (2012). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Üstün Yetenekli Çocukların Keşfi, Eğitimleriyle İlgili Sorunların Tespiti ve Ülkemizin Gelişimine Katkı Sağlayacak Etkin İstihdamlarının Sağlanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/129/ss427.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden erişilmiştir.
- Tomlinson, C. A. (1999). *The differentiated classroom: responding to the needs of all learners*. Alexandria: ASCD.
- VanTassel-Baska, J. (1992). *Planning effective curriculum for gifted learners*. Denver: Love Publishing.
- Winebrenner, S. (2000). Gifted students need an education, too. *Educational Leadership*, 17, 52-56.

Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerin eğitimleriyle ilgili pek çok deneme yapılmış olup tam olarak yeterli bir sonuç alınamadığı için hâlen yapılmaya devam edilmektedir. Bu bağlamda üstün yetenekli öğrencilere yönelik yeni program ve kurumlar tasarlamak yanında mevcut ortamların daha etkili hale getirilebilmesi için politika önerilerine ihtiyaç vardır.

Günümüzde Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi üç alanda gerçekleşmektedir. Bu raporun kapsamında Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) odağında üstün yetenekli öğrenciler ele alınmaktadır.

Politika önerileri; yasal düzenlemelere ilişkin öneriler, yapısal düzenlemelere ilişkin öneriler, BİLSEM’e öğrenci seçimine ilişkin öneriler, BİLSEM’de verilen eğitime ilişkin öneriler, öğretmenlerin seçimi ve yetiştirilmesine ilişkin öneriler, kaynak ve materyal ihtiyacına ilişkin öneriler, mesleki yönlendirme ve istihdama ilişkin öneriler, öğrencilerin ailelerine ilişkin öneriler olmak üzere sekiz başlıkta sıralanmaktadır.

Sonuç olarak, Milli Eğitim Bakanlığı’nın BİLSEM’ler konusunda raporda sunulan birikimi dikkate alması, üstün yetenekliler eğitiminin örgün eğitim sistemine nasıl dâhil edileceğine dair yol haritasını belirlemesi ve bu raporda sıralanan politika önerileri doğrultusunda karar ve çalışmalarını gözden geçirmesi gerektiği düşünülmektedir.

İnsanların sayısal değerlerle karşılaştırılması doğru değildir. Üstün yeteneklilik bir ürün değil, devam eden bir süreçtir. Bu süreçte üstün yetenekli kişi hayatın karmaşıklıklarını ve içindeki mükemmel bağlantıları anlama kapasitesine sahiptir.

MEB İç Denetim Birimince hazırlanan “Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci- Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi” başlığındaki rapora göre, 2009 yılında özel eğitime ayrılan bütçenin binde 999’u alt zekâ gruplarına aktarılırken, sadece binde 1’lik kısmı üst zekâ gruplarına aktarılmıştır.

BİLSEM’lerin, “Bilim Merkezi” ve “Sanat Merkezi” olarak iki ayrı merkez olarak ikiye ayrılması önerilmiştir. Böylelikle BİLSEM’lerdeki sanat birimlerinin diğer birimlerin gölgesinde kalmayacağı, sanat alanında olağanüstü yetenekli öğrencilerin daha eşitlikçi bir ortamda eğitim almasının mümkün olacağı belirtilmiştir.

